

kingen zijn terug te brengen, bepaald door het verloop der nerveuse geleidingsbanen.

Deze beschouwing, als tropismenleer en reflexpsychologie voorgedragen door talrijke geleerden (20), had met psychologie niets uitstaande. Integendeel zij voerde tot een ontkennen van alle zieleleven bij het dier en tot de meest absurde beschouwingen omtrent het psychisch leven van den mensch. Het Darwinisme toch verklaarde apodictisch, dat ook het zieleleven van den mensch niet principieel van dat der dieren verschillen kon (21).

Van deze zelfde plaats heeft mijn ambtgenoot BOUMAN deze „Psychologie ohne Seele” in haar opkomst en ondergang geschetst (22). Ook in de vergelijkende dier-psychologie heeft de materialistische beschouwing haar tijd gehad. De ziel van het dier is voor den modernen bioloog wederom als in de oudheid het wezen van het levende. Zij treedt als „Gegenwelt” de „Umwelt” tegemoet, heeft haar eigen wetten, haar eigen principes, haar eigen ontwikkeling (23).

Eene jonge wetenschap bestudeert het gedrag „the behavior” der dieren en herkent in de waarneming, handeling en ervaring der dieren de veelvormigheid en de eenheid die het leven in al zijne uitingen kenmerkt. De waarneming bij het dier laat zich blijkens de experimenten niet verstaan uit de som van een aantal eenvoudige prikkels; deze prikkels worden niet gesommeerd maar geassocieerd, door de psychische geaardheid van het dier omgevormd, vermeerderd of verminderd, gegroepeerd en samengevoegd, waardoor de objecten voor het dier beteekenis „meaning” (24) verkrijgen. Evenals eene melodie voor ons eene eenheid is, die met elk instrument gespeeld, in elken toonaard getransponeerd toch dezelfde complexqualiteit blijft bezitten, zoo ook is de omgeving voor het dier een aantal harmonische eenheden, die hare eigenaardige qualiteit aan bepaalde domineerende factoren in de complexen ontleenen (25). Vormwaarneming, ook bij lagere dieren bewezen, wijst met kracht op de immaterialiteit van de dierenziel (26).

De handeling bij het dier wijst niet minder op de onmo-